

Прикази књига Book reviews

Душка Кликовац, *Језик и моћ: ојледи из социолинџивистике и стилџистике*. Београд: Библиотека хх век: Круг, 2008, стр. 347 – ISBN 978-86-7562-069-3

Пред нама је зборник објављених чланака Душке Кликовац' преточен у научну књигу. Како сама ауторка у одељку „Реч унапред“ каже, ова књига је састављена од радова који су објављени у часописима од 1997. године до данас. Књига „Језик и моћ“ штампана је у издању реномираних издавача у тиражу од 750 примерака, и то „по привилегованим условима“: на корицама научне књиге *није љосведочено име ниједној рецензији*. Ова последња околност битно је утицала на структуру нашег приказа и његов полемички тон (барем кад је у питању стилистичка проблематика).

Осим уводне белешке о аутору, посвете и ауторског предговора, књига има три дела: 1) О бирократском језику (11–108), 2) О функционалној разуђености српског језика (109–291) и 3) О текстовима (293–328). На крају, постоје одељци Литература (329–341), Библиографска белешка (343–344) и Садржај (345–346).

1. Поглавље *О бирократском језику* посвећено је, да тако кажемо, ортолошкој проблематици. Износе се занимљива запажања и (дидактичке) напомене из области елементарне језичке културе. Како сама ауторка наглашава, „примере наведене у овом поглављу прочитали смо у новинама и на разним натписима, или чули на телевизији и радију“ (стр.37). Овде су представљени ауторски чланци, саопштења и предавања, и то: „Једна стилска вежба: говорите ли бирократски?“, „У потрази за вршиоцем радње и носиоцем стања (о неким особинама бирократског језика)“, „О експлицитној категоризацији именичких појмова у јавном језику“, „О бирократизацији српског језика“, „О бирократском језику: појам и термино-

- 1) Др Душка Кликовац је ванредни професор на Катедри за српски језик Филолошког факултета у Београду, где предаје синтаксу и стилистику српског језика. У сфери науке, претежно се бави социолингвистиком (проучавање „бирократског језика“) и когнитивном лингвистиком (семантика предлога, метафоре у мишљењу и језику). Узгредно, ауторка се одскора бави (англосаксонском или уже схваћеном) стилистиком.

Стил 2009

лошка решења“; „Да ли је људско биће – хумано биће (О једној новијој позајменици из енглеског језика)“. Упростијено, први део књиге фокусиран је углавном на „традиционалне социолингвистичке теме“. Стога овде срећемо карактеристичне изразе и термине типа „интелектуални језик“, „јавни језик“, „неформални стил“, „формални језик“, „формално јавно говорење“, „званични језик“, „говор необразованих“, „језици појединих струка“, „стручни језици“, „јавно говорење“, „бирократски језик“, „обични језик“, „језички укус већине говорника нашег језика“, „манипулација јавношћу“, „групе које су институционално организоване и које имају моћ у друштву“ (стр. 36, 99–101) и сл. Ипак, требало би издвојити ауторско разматрање „О експлицитној категоризацији...“ јер оно задира у сферу когнитивне семантике. Тако, ауторка анализира „менталне слике предмета“, наводећи и хипотетичке примере о томе шта би било „кад бисмо, на пример, уместо *шарјарејџа* рекли *шарјарејно џоврђе*, или ... уместо *сјоолица* – *сјоолични део намештаја*“ (стр. 36–37).

2. Други део књиге (О функционалној *разуђености српског језика*, 109–291) заслужује посебну пажњу јер претендује на то да громогласно проговори о функционалној стилистици на Истоку, а да се, уједно, максимално од ње дистанцира (детаљније о томе в. ниже). Ту су се нашли ови ауторски чланци, саопштења и предавања: „Из проблематике функционалних стилова у српском језику“ (111–134);

„О метафоричности у терминологији (на примеру термина који означавају постојање и стварање језичких варијетета)“ (135–145); „О језичким варијететима насталим према медијуму остварења (говор – писање) и о терминима који их означавају“ (147–185); „О језику науке“ (187–208); „О научном стилу Радосава Бошковића“ (209–245); „Функционални стил или/и дискурс моћи: дескриптивни и критички приступ административном језику“ (247–265); „О глаголу *оградити* (семантички и социолингвистички аспект)“ (267–291).

3. Трећи (завршни) део књиге (О *текстовима*, 295–328) посвећен је углавном „необичним текстовима“. Одељак садржи три краћа написа: „О врстама текстова у настави српског језика“ (анализа писмених састава, школских програма, школске праксе и сл., 295–310); „Једног пана око додне у аутном једобусу: о једној игри речима“ (311–319) и „Андрејева Лили Лалауна: језичка игра или нешто више?“ (321–328).

4. Сабирајући прве утиске о *нерецензираној* научној књизи (посебно о њеном другом делу), треба нагласити чињеницу да реч „стилистика“ фигурира у самом наслову („Језик и моћ: Огледи из социолингвистике и *стилистике*“). Уз то, на корицама књиге стоји високо истурена информација о томе да ауторка на Филолошком факултету у Београду предаје „и *стилистику* српског језика“. Стога, остављајући² по страни „огледе из социо-

- 2) Иако књига „Језик и моћ“ углавном кореспондира са традиционалном социолингвистиком, ми се у овом приказу нећемо задржавати на томе, поготову што све то и није нарочито актуелно за савремену функционалну стилистику. Осим тога, сматрамо да о поменутом аспекту објективнији суд могу (и треба) да дају социолингвисти.

лингвистике“ (тим пре што ауторка пред читаоцима наступа и као стилистичар), погледајмо у каквом је светлу овде представљена *стилística*, односно њен централни ток (*функционална стилística* на Истоку).

4.1. „Стилистиком“ против савремене функционалне стилистике. На стилистичком терену („...Огледи из ... стилистике“) уочавамо парадокс: *стилísticaчар усђаје йрођив (функционалне) стилística*. Тачније, ауторка би се радо бавила и „стилистиком“³ (в. горње наводе), али само под условом да се истовремено, овде и сада, пред читаоцима, јавно дистанцира од водећег стилистичког правца (функционалне стилистике на Истоку). Зашто?

Пре него што наставимо о назначеном „парадоксу“, истакли бисмо јасан став о томе да сваки стилистичар (или научна школа) има право на властито разрешење проблема *langue-parole*, своје поимање језика (а тиме и стила), односно на тумачење језичких функција и задатака лингвистике. Уз то, сасвим је разумљиво да не постоји обавеза по којој би сваки стилистичар морао да се посвети баш функционалној стилистици као водећем току (постоје и други стилистички правци, нпр. *стилістика* ресурса и др.). Ту обавезу није, дакако, имала ни ауторка књиге „Језик и

моћ“. Мирне душе је могла (угледањем на неке своје учитеље) да комотно прећути комплетну руску науку, укључујући функционалну стилистику на Истоку. Нико ауторки (англисти) не би на томе ни замарио. Да је тако урађено, штетни нанос у српској стилистици остао би у границама очекиваног (тј. био би мањи, а овај приказ не би ни био написан). Међутим, ауторка није тако поступила, тј. није следила своје учитеље, него се као англиста (и србиста) помало несмотрено ставила у улогу русисте⁴, тумачећи српском читаоцу домете *савремене* функционалне стилистике на Истоку. И управо овде долазимо до критичног питања:

Зашто је ауторки (ученици англистике Р. Бујарској и италијанистике И. Клајна) било неопходно да у својој књизи уопште помиње („йойуларисе“) руске лингвистичке доктрине (савремену функционалну стилísticaу)?

Наш одговор (након прочитане књиге) гласи: Нашавши се одскора (и сасвим ненадано⁵) у улози стилистичара, ауторка је, највероватније, била принуђена (недостатак времена за ишчитавање богате стилистичке литературе, недовољно познавање руског језика, несналажење у домаћој литератури) да прикаже *савремену* функционалну стилистику на Истоку у драстично искривљеном светлу

- 3) „Стилística“ (под наводницима) овде значи исто што и „нестилística“ или „англосаксонска стилística“ (стилística у ужем смислу). Управо на такву „стилísticaу“ ауторка озбиљно рачуна. В., на пример, у одељку „Реџ unapred“ (стр.7) и на другим местима у књизи. Уп.: „Zadatak tog kritičkog pristupa – koji se može primeniti u okviru tako različitih oblasti kao što su ... analiza narativa, retorika, stilistika, sociolingvistika, etnografija, analiza medija...“ (стр. 255–256).
- 4) Иако себе нигде не назива русистом, ауторка већ у „Предговору“ намеће читаоцу став да је, тобоже, довољно проучила литературу на Истоку („u slovenskom svetu ... široko shvaćena funkcionalna stilistika“) и Западу („u anglosaksonskom svetu“). Уп: „Literatura kojom smo se koristili dolazi iz obaju izvora“ (стр. 7–8).
- 5) Већ смо раније нагласили да се ауторка књиге „Језик и моћ“ заправо и не бави стилистиком (в. подножну напомену бр. 1).

(тобоже као застарелу, превазиђену, трећеразредну дисциплину или, да кажемо, „у совјетском шушкавцу“) како би пред читаоцима пронашла минимално оправдање за фаворизовање англосаксонских доктрина и бављење „нестилистиком“ (стилистика у ужем смислу).

Можда би све то ауторки и пошло за руком само да је успела уверљиво да симулира појам „функционална стилистика на Истоку“. Како ћемо доцније видети, та се симулација показала као јалова. То је стога што се у ауторкиној књизи опсег појма „функционална стилистика на Истоку“ насилно изједначава – без *осишта* – са опсегом појма „традиционална („совјетска“ или „тошовићевска“⁶) функционална стилистика“.

Шта је у том (тоталном) изједначавању дубоко погрешно? Пре свега то што се у књизи (објављеној 2008. године) тенденциозно прећуткује да „функционална стилистика на Истоку“ у свом непрекинутом току обухвата не само *традиционалну* („совјетску“, „тошовићевску“) функционалну стилистику него и *савремену* („постсовјетску“ и „посттошовићевску“) функционалну стилистику. Дакле, ауторка је, из напред поменутих разлога (да би себи обезбедила какав-такав алиби), ову последњу (*савремену* функционалну стилистику на Истоку, тј. стилистику текста) хладнокрвно прећутала,

што је кардинална ствар. Тиме су практично прећутане стотине и стотине књига, монографија и дисертација из савремене функционалне стилистике у Русији (у периоду од осамдесетих година XX века до данас, пре свега из области *стилистки* *текста*). Листајући у књизи „Језик и моћ“ списак коришћене литературе, читалац би због прећуткивања „старог знања“ могао помислити да *савремена* функционална стилистика на Истоку (тј. *стилистки* *текста* у Русији) тобоже не постоји, да се можда угасила (или: постоји, али да тобоже не спада у функционалну стилистику). Кад се овако замагљује „савремена функционална стилистика на Истоку“ (прећуткивањем и/или њеним искључивим задевањем у „совјетски, тошовићевски шушкавац“), онда би се готово сваки просечни читалац радо дистанцирао од таквих лингвистичких доктрина, а ауторка би тиме могла, напokon, добити свој алиби за бављење „нестилистиком“ и фаворизовање англосаксонских учења. И више од тога, мање упућеном читаоцу би тиме постало „разумљиво“ зашто се ауторка упорно бори против функционалне стилистике, одапињући према њој своје заједљиве стреле, прећуткујући стотине и стотине публикованих књига, монографија и дисертација из Русије (у последњих тридесетак година!). Далеко би боље било да у књизи није ни поменута

- 6) Израз „тошовићевска стилистика“ треба само да асоцира читаоца на домете традиционалне функционалне стилистике из познате књиге Б. Тошовића (*Funkcionalni stilovi*, 1988, 2002). Узгред да напоменемо да је традиционална (функционална) стилистика углавном завршила свој развој у Русији крајем седамдесетих година XX века (в. шире о томе у радовима М. Н. Кожине).
- 7) Познато је да стилистика текста (као аспект лингвостилистичких истраживања) спада и у функционалну стилистику. Уп.: „Тем самым очевидно, что *стилистика текста* включается в функциональную стилистику (...) При этом объект, предмет и метод анализа у одной части исследований стилистики текста общие с функциональной стилистикой, а у другой – со стилистикой художественной литературы“ (М. Н. Кожина, *Стилистика русского языка*, Москва, 1993, стр. 26–27).

„функционална стилистика на Истоку“ (и да нисмо уопште ни прочитали ауторкину изјаву „Литература којом смо се користили долази из обају извора“, стр. 7–8) него да водећу руску стилистику гледамо у извитопереном облику. Погледајмо, најзад, како то ауторка чини на страницама своје нерецензиране научне књиге и какве невоље има са стилистиком.

4.2. Дистанцирање од функционалне стилистике. На страницама књиге „Језик и моћ“ проналазимо бројне потврде о томе да се ауторка (у улози стилистичара!) недвосмислено дистанцира од функционалне стилистике (па је приказује у извитопереном облику), искључујући себе из групе истраживача који се баве том облашћу (напред смо већ рекли зашто ауторка баш тако поступа). То дистанцирање је, по правилу, прожето иронијом или сарказмом (У овим и свим каснијим примерима истицање је наше. – А. С.) . Уп.:

„Функционална стилистика *излази на крај с њим њишањем* тако што...“ (стр. 175);

„То су, дакле, биле особине које *се моју њримеџији кроз маџирицу* коју поставља функционална стилистика. *Иџиџивачи који се даве овом дисџиџином* износе и разлоге што овај језик мора бити баш такав какав јесте“ (стр. 253);

„Укратко, функционална стилистика описује овај језик *узимајући његове особине здраво за њово*; они који се даве овом дисџиџином по правилу *не осећају*

џоџреду да његове особине мотивишу...“ (стр. 254);

„Термин *научни језик*, одн. *језик науке*, употребљавамо синонимично термину *научни функционални сџил*, и дали смо му извесно преимућство иако је овај други *можда* распрострањенији...“ (стр. 187) и сл.

4.3. Паушалне тврдње о појединим функционалним стилистичким. На пример, ауторка о административном функционалном стилу паушално тврди: „У оквиру функционалне стилистике особине овог стила су *добро оџисане*“ (стр. 250). Уп. дијаметрално супротну тврдњу М. Н. Кожине: „Заметим, что деловая речь – область, *наименее исследованная* в функционально-стилистическом отношении“ (Стилистика русского языка, Москва, 1993, стр. 181).

Паушалне тврдње о научном функционалном стилу: „Шта на основу анализе можемо да закључимо о *научном џексџу?* (...) „...*да је меџафоричносџ* једна од његових основних особина...“ (стр. 206–207). Уп. дијаметрално супротну тврдњу о статусу метафоре у језику науке (уз одговарајуће дидактичко упозорење!): „...*за језик науке је џиџиџније џоређење неџо меџафора*...“⁸.

Ауторка скреће у њорсокак кад предлаже запањеном читаоцу да једна од темељних особина *научноџ функционалноџ сџила у џелини* треба да буде шаљивост или *духовиџосџ*. То је прави уникум! Уп:

- 8) Уп.: „В силу общей понятийности и точности научной речи к использованию в этой сфере образных средств, в особенности метафор, следует подходить осторожно: лучше подыскать точный термин, чем использовать образ ... Кроме того, научной речи более свойственно сравнение, чем метафора, поскольку оно представляет собой одну из форм логического понятийного мышления и способов его выражения“ (Стилистический энциклопедический словарь русского языка, под редакцией М. Н. Кожин, Москва, 2003, стр. 459–460). Већ помало заборављена тема о метаформама (и метафоричности) обновљена је 80-тих година XX века. Уп.: Martin J., Harre R. Metaphor

„...ако се за неко научно решење може рећи да је ... *духовитио*, нема разлога да *и*акав не буде и *језик науке*“ (стр. 125).

Читаоцу је већ сада јасно да се истраживањем науке и научног функционалног стила ауторка у ствари не бави (осим ако изузмемо случај да је једаред у књизи анализира *фрајменити од 16 реченица* из једног филолошког чланка, а другом приликом – изоловане фрагменте⁹ из филолошког опуса Р. Бошковића). Међутим, то уопште није била сметња да ауторка по властитом ћефу (примењујући методологију фрагментарног конкретизма) изрекне далекосежни закључак о томе да „фрагмент од 16 реченица“ представља „не само пример доброг научног текста него и узорак доброг, успешног језика“ (стр. 207), док би „необични научни стил“ Р. Бошковића требало да остане „узор који не застарева“ (стр. 245). Управо стога, можемо разумети да се ауторка (в. О језику науке, стр. 187–208) потпуно збунила кад је у *испјаживаче* научног функ-

ционалног стила уврстила и фаворизовала Б. Тошовића, М. Катнић-Бакаршић, П. Каталинић-Удовчић, Р. Симића, естонског филозофа С. Рагрину и руског кандидата наука В. Зенчук. Тачније, поменути аутори су понешто рекли о том стилу, али су они готово анонимни као *испјаживачи* научног функционалног стила, чиме се уноси права збрка (аутентични истраживачи су, дакако, прећутани).

На крајње непримерен начин ауторка истура Б. Тошовића као репрезентативног тумача некакве „руске функционалистичке школе“. Уп.: „Бранко Тошовић ... у складу са традицијом *руске функционалистичке школе*, говори о постојању...“ (стр. 153). Овде су непримерене две ствари.

Прво, ауторка као врховног посредника¹⁰ подмеће чувеног аустријског слависту (изразитог представника граматичке¹¹ стилистике, односно стилистике ресурса) да он говори о „целокупној“ функционалној стилистици уместо самих Руса.

in Science, in: Metaphor: Problems and Perspectives. Brighton, 1982; Баранов А. Н., Караулов Ю. Н. Русская политическая метафора. Материалы к словарю. М.: Помовский и партнеры, 1991; Баранов А. Н., Караулов Ю. Н. Словарь русских политических метафор. М.: Помовский и партнеры, 1994 и др.

- 9) Док савремена функционална стилистика (стилистика текста) на Истоку увелико инсистира на тоталном опису, проучавању *целих* (нпр. научних) текстова, дотле у англосаксонском свету (а слично је и у књизи „Језик и моћ“) доминира „фрагментарни конкретизам“, односно преовлађује анализа краћих форми (неретко – само један пасус). Отуда се и ауторкин закључак о идиостилу Р. Бошковића изводи на основу илустрација које покривају око 25% од укупног броја страница испитиваног извора.
- 10) Књига Б. Тошовића (*Funkcionalni stilovi*, 1988, 2002) има неједнак значај за стилистичаре у Србији и Русији. У домаћој јавности она представља немерљиво важан (неретко и једини) извор информација о традиционалној функционалној стилистици (нарочито оној са Истока), пошто је објављена на српском језику. Иста књига (по фактографији коју доноси) није од већег значаја за руске стилистичаре (они су одраније добро упознати са функционалном стилистиком). У Русији је књига Б. Тошовића запажена, пре свега, по методологији (покушај примене теорије информација на стилистику – в. о томе упутну оцену М. Н. Кожине у часопису *Stylistyka*, Opole, 1992, br. 1).
- 11) В. типичну монографију из те области: В. Тошовић, *Stilistika glagola*, Wuppertal, 1995. Корисно је, такође, упознати се са Тошовићевим учењем о метаплазмама (у језику) и категоријама.

Друго, и то је најважније, не постоји нити је постојала једна (и јединствена) „руска функционалностилистичка школа“! Ово последње није формална примедба, јер, осим московске и лењинградске (петербуршке) научне школе функционалне стилистике, у Русији су деловале (и данас делују) следеће стилистичке школе, и то: Пермска школа функционалне стилистике, Саратовска школа функционалне стилистике, Вороњешка школа функционалне стилистике, Јекатеринбуршка школа функционалне стилистике, Ростовска школа (Ростов на Дону) функционалне стилистике, Томска школа функционалне стилистике, Краснојарска школа функционалне стилистике и друге (шире о томе в. у: М. Н. Кожина, Пути развития стилистики русского языка..., ополски часопис *Stylistyka*, 1997, v1, стр. 36).

Кад се све напред прећутано узме у обзир, постају помало испразне изјаве типа „руска функционалностилистичка школа“ (стр. 153) или „Осим функционалне стилистике на Истоку, постоји и део истраживања на Западу чији је циљ...“ (стр. 255).

4.4. Однос према научним претходницима. О ауторском поимању (функционалне) стилистике најбоље сведочи спи-

сак коришћене литературе (стр. 329–341). У том списку готово да нема¹² радова из *савремене* (руске) функционалне стилистике, што је симптоматично. Другим речима, читалац књиге „Језик и моћ“ могао би помислити да се у последњих 30-так година функционална стилистика на Истоку није ни развијала нити напредовала, него да је, тобоже, остала окамењена на нивоу традиционалних тумачења из познате књиге Б. Тошовића (Функционални стилови, 1988, 2002), што је нонсенс. Сасвим је обрнуто: још средином 90-тих година (!) М. Кожина у свом прегледном чланку „Путеви развоја стилистике руског језика...“ саопштава да је савремена функционална стилистика толико напредовала да је у позицији да управо сада оствари свој „заветни циљ“, јер је „анализа пренесена на други ниво апстракције“¹³.

Због непримереног прећуткивања „старог знања“, књига „Језик и моћ“ могла би навести читаоца на помисао да се *савремена* (дакле, не она традиционална) функционална стилистика у међувремену угасила (како то многи прижељкују у англосаксонском свету, па и у нас¹⁴), односно да се та стилистика није, тобоже, одбранила од покушаја „експропријације њеног предмета“ у налету прагматике,

12) Тек „случајно“, у књизи се помињу само два савремена рада са Истока: један *речник* (SSR, 2003) и један *чланак* (Kožina 2004). У књизи се помињу и други (малобројни, недовољно репрезентативни) радови са Истока, али они кореспондирају са традиционалном стилистиком из бившег Совјетског Савеза (крај седамдесетих година XX века). Шире о развоју комплетне функционалне стилистике на Истоку в. у тематском броју *Russian Stylistics*, у часопису *Stylistyka* (Polish Academy of Science, Opole University), 1997, v1, 9–49.

13) Уп.: „Можно сказать, что стилистика, точнее функциональная стилистика, получила именно сейчас возможность осуществить свою ‘заветную цель’, когда анализ перешел на другой уровень абстракции“ (М. Н. Кожина, Пути развития стилистики русского языка ..., ополски часопис *Stylistyka*, 1997, v1, стр. 40).

14) О узалудним покушајима домаћих англиста да средином деведесетих година XX века маргинализују (функционалну) стилистику тиме што би је подвели под

неореторике и других дисциплина. Наш одговор поводом евентуалне дилеме је кратак и категоричан: Не, није се угасила. *Савремена* функционална стилистика (*стилистика тексћа* на Истоку) остаје жива и здрава, коегзистирајући у комплементарном односу са бројним дисциплинама које спадају у тзв. лингвистику говора („речевѣдение“).

344

4.4.1. *Полуистинама њроћив Марјарићѣ Кожине*. Читаоцу је досад већ постало јасно да се ауторка нерцензиране књиге „Језик и моћ“ не мири (не може уопште да поднесе) процват савремене функционалне стилистике у постсовјетској Русији. Стога, ауторка користи сваку погодну прилику да полуистинама (прећуткивањем, нетачним цитирањем и неадекватним упућивањем на „старо знање“) нападне научни лик и дело најистуренијег лидера савремене функционалне стилистике, не презајући да у том заносу прибегне и говору мржње. Кренимо редом.

1) Некоректан напад (прећуткивањем!) видимо најбоље тамо где се име лидера Маргарите Кожине напросто подразумева, и то на првом месту. То је управо она научна област којој је Кожина (пермска научна школа) посветила свој живот и по чему је стекла светску репутацију (мисли се на истраживање научног функционалног стила). Уместо тога, у пасажима о научном стилу (тачка „2.2.“, стр. 122–127; „О језику науке“, 187–208; „О научном стилу ...“, 209–245), име Маргарите Кожине (експерта за научни стил, радови од 1961. године до данас) не само да не стоји на првом месту него се *уойиће и не ѡмиње* (!), што је уникум. И

више од тога, информације о научном стилу узимају се из успутних, нерепрезентативних извора (неретко у српском преводу, са подацима преузетим из треће руке), и то махом од аутора који су готово анонимни као истраживачи тог функционалног стила (нпр. чувени аустријски стилистичар Б. Тошовић, кандидат наука В. Зенчук, естонски доктор филозофије и историчар језика С. Рагина, сербокротиста Р. Симић, англиста Р. Бугарски и др.).

2) На другим местима, опет имао невоље са М. Кожиним. Овога пута ауторка забуном мисли да је Кожина тобоже водећи проучавалац административног функционалног стила, па је неосновано ставља на прво место (уз истовремено дистанцирање ауторке од функционалне стилистике). Уп.:

„Истраживачи који се даве овом дисциплином износе и разлоге што овај језик мора бити баш такав какав јесте. *Марјарићѣ Кожина* (1977) *истииче да ѡправо као област* људске делатности треба да изрази вољу владајуће класе и да регулише односе међу људима, установама, као и међу грађанима и државом...“ (стр. 253).

Надаље, ауторка се поводом „административног језика“ упушта у исконструисане полемике са Кожиним, цитирајући њен већ застарели (из 1977. године) уџбеник стилистике руског језика и прећуткујући у том тренутку не само новија издања исте књиге (из 1983. и 1993) него и радове осталих руских истраживача административног стила. Уп. исконструисане опаске (у условима кад Кожина начелно говори о руском језику, а ауторка анализира случајни фрагмент српског текста):

лингвопрагматику већ је саопштено у: А. Стојанович, *Стилистика и прагматика в сербском језикознанију, Тезиси докладов научной конференции „Стилистика и прагматика“, Пермь, 1997, стр. 9–11.*

„Што се перфекта тиче, *Кожина* (1977: 175) истиче да он у административном стилу има значење ‘подвучене констатације’. У овом *тексту*, међу~~тим~~, он има превасходно наративну природу“ (стр. 253); „*Тај* би налаз био *сујрошан тврдњи* *Кожине* (1977: 173) да за овај стил није *карактеристично* *приповедање*; *јесте* *карактеристично*, али је *закамуфлирано*“ (стр. 261).

Најзад, ауторка (англосаксонски ђак) у вези са *Кожином* (и руском стилистиком) више није у стању да се суздржава, већ креће готово говором мржње, уз нијансу претње *Кожиној* („То су прилично оштре речи...” и уз дегутантне идеолошке инсинуације типа „...нарочито за време у којем су изречене...”, „...потиче из времена кад се активност државе, одн. владајуће партије није смела доводити у питање...”, „...примењује да оној првој недостаје идеолошки приступ...“). Наглашавамо да поменуте речи оптужбе и инсинуације против *Кожине* (и Русије) бивају изречене у контексту ауторкиног немуштог¹⁵ превода са руског језика. У целини, ауторкин преводни текст и пратећи коментар (подножна напомена бр. 6 на стр. 254–255; истицање је наше. – А. С.) гласи овако:

„*Кожина* каже следеће: ‘Школа, док ученике упознаје с лексиком и фразеологијом овог стила, и са особеностима пословног говора уопште, мора да развија код њих осећај за стилску оцену тих средстава, истичући да је сфера њихове употребе ограничена и строго захтевајући од ученика да у својој говорној пракси

поштују та ограничења’ (1977: 178). То су *прилично оштре речи*, нарочито за време у којем су изречене; уопште се може претпоставити да *одобравачки* *присуду* административном језику *истиче* из времена кад се *активност државе, одн. владајуће партије* није смела доводити у *питање*, те је било важно утврдити да је све управо онакво какво треба да буде. Такав однос се, међу~~тим~~, *задржао* и *касније*, тако да и *сама Кожина* (2004), *упоређујући* функционалну стилистику и анализу дискурса која се примењује у Француској, *примењује* да *оној првој недостаје* идеолошки *присуду* карактеристичан за ову другу“.

4.5. Фрагментарни конкретизам као методолошка основа бављења „нестилистиком“. Ауторкин методолошки поступак је крајње једноставан. Она најпре одабере произвољан фрагмент (или фрагменте, нпр. 16 случајних реченица) и затим о својој методологији саопшти следеће: „Утврдићемо особине овог текста *према* *параметрима* *које* *за* *ову* *прилику* *сматрамо* *најважнијима*“ (стр. 191). И то је све („за ову прилику сматрамо“). У другој прилици, ауторка ће рећи само ово: „Нама је овом *приликом* циљ да се Бошковићевим стилем позабавимо систематичније и исцрпније, *истичући* *можда* и неке његове особине *које* досад нису биле предмет веће пажње“ (стр. 210). Методологија фрагментарног конкретизма карактерише и „ударни“ чланак „о административном језику“ (стр. 247–265), где се на почетку каже: „Предмет нашег истраживања јесте језик којим је написан

15) У руском оригиналу *Кожина* каже: „Школа, знакомя учащихся с особенностями деловой речи, должна воспитывать чувство стилистической оценки этих языковых средств, подчеркивать ограниченность сферы их употребления и неукоснительно требовать от учащихся постоянно следовать этим ограничениям“ (Стилистика русского языка, Москва, 1993, стр. 181).

један административни текст; у питању је решење које је судија за прекршаје послао некоме ко је починио саобраћајни прекршај. *Тај ћемо тексти најпре навести...*“ (стр. 247). Читаоцу је одмах јасно шта ауторка подразумева под грандиозним феноменом „један текст“ и колика је његова дужина, чим га ауторка може „најпре навести“ и на основу њега извести ваљане закључке о „језику“.

Пред оваквом „методологијом“ читалац остаје пренеражен (тзв. непланирани комуникативни ефекат). Међутим, он је можда највише запрепашћен кад у оквиру једног (дакле, истог) кратког чланка (нпр. на стр. 247–265 и другде) истовремено среће у блиском вербалном контексту две помешане (разнородне) терминологије, две удаљене (често непомирљиве) методолошке оријентације, односно две супротстављене лингвополитичке доктрине, при чему ауторка самоуверено покушава да одједном симулира обе (и ону са Истока, од које се тенденциозно дистанцирала, и ону са Запада, коју је пригрлила). Ова елементарна методолошка грешка не би много сметала, само да је симулација изведена коректно. Међутим, ауторка је направила „методолошки гемишт“ од тошовићевске (старе) стилистике и англосаксонске (нове) анализе дискурса, тако да је крајњи резултат испао као „сваштара“ зачињена примерима из дневног листа „Курир“ (в. тамо тенденциозне примере из листа „Курир“ на стр. 264–265). У контекст те сваштаре неукусно је укомпоновано име М. Кожине, на коју се обрушила ауторкина (ничим изазвана) критика.

4.6. Штампарске и друге грешке у нерцензираној књизи. О језичкој правилности смо принуђени да проговоримо стога што је књига изашла из штампе по

правилима „буразерског издаваштва“. Тачније, на корицама *научне књије* није посведочено име ниједног рецензента. Осим тога, ово издање спада у лингвистичку србистику, где језичке погрешке имају нарочиту тежину.

У књизи „Језик и моћ“ често срећемо безазлене (тзв. *шћамйарске*) грешке. На пример: „упачатљивије“ (стр. 14), „когнитивне лингвиике“ (стр. 35–36), „... разграничењима вези са говором, Бугарски...“ (стр. 152) и сл. Међутим, наилазимо и на елементарне *лоичко-синйаксичке* погрешке. Уп:

„У интелектуалном језику категоризација на вишем нивоу *не сйроводи се само* у појединачним случајевима *неіо* и систематски кроз речник“ (стр. 36). Треба рећи: „У интелектуалном језику категоризација на вишем нивоу спроводи се не само у појединачним случајевима него и систематски кроз речник“.

Највећу тежину у књизи имају, дакако, ауторкине *сћилске ірешке*, јер их читалац овде уопште не очекује. То је стога што ауторка у књизи наступа баш као стилистичар (ради као ванредни професор на Катедри за српски језик Филолошког факултета у Београду, где предаје синтаксу и стилистику), а у наслову књиге управо и пише „...Огледи ... из стилистике“.

Иако су Издавачи ове књиге добро припремили читаоца да нешто корисно научи из стилистике српског језика, он је тренутно спречен (нема довољно времена), јер баш сада пребројава ауторкине стилске грешке. Те грешке указују (в. доње примере) на својеврсни *сћилски волунйаризам*. Наиме, у ткиво научног чланка и мирни ток научног приповедања умећу се (насилно и спорадично, што је типичан симптом) стилски „страна тела“

(нпр. ауторкине фикционалне инклузије). Ауторка на тим местима у тексту научног чланка ставља себе готово у улогу песника (или творца необичних речи и обрта, што уопште није задатак научника, а читалац од њега то ионако не тражи нити очекује). На тај начин, читалац *нейланирано* добија додатне информације о личности аутора научног чланка (о ауторкиној персони), што примаоца такве поруке невољно нагони на то да муњевито посумња у ауторкину научну компетентност (феномен познат у науци као *нейланирани комуникативни ефекти*).

Најзад, из књиге „Језик и моћ“ наводимо само неке примере огрешења о норми *писане реализације* научног функционалног стила.

Ауторкине „Белетристичке инклузије“ у научној анализи говора једног *агронома*, уп: „Стога је у овој ситуацији неприкладан; *његова скромна, мање образована браћа – њодручје, крај* – испунила би комуникативни задатак много боље“ (стр. 17); „У овој реченици срећемо *још једно наказно чедо* бирократског начина говора и размишљања ...“ (стр. 18); „Такав говор је дугачак, *досадан* и тешко *јронициљив*; тек изговорен, *он је већ њосивео од љрашине и осуђен да остијане* заувек *њоме љрекривен*“ (стр. 22).

„Лирске инклузије“ у научној анализи *љиривијалној љраматичкој љишћања*, уп: „...агенс је гурнут у сенку или сасвим *љошиснуљ у мрак*. Агенс се може уклонити и другим граматичким средствима...“ (стр. 24).

„Новинарске инклузије“ у тексту закључка научног чланка, уп: „симптом шизофреничне расцепљености савременог човека“ (стр. 134).

„Разговорне инклузије“ у научној анализи. У књизи срећемо и прејакe аутор-

кине оцене типа „затупљујући мозак“ (стр. 309). Сличних примера у књизи има још, али нема потребе да се на томе више задржавамо (о тзв. антологијским грешкама в. ниже).

5. Уместо закључка: муке са функционалном стилистиком. Антологијски пример стилског огрешења (нарашувања норми *писане реализације* научног стила) оставили смо за крај, уместо закључка. Тај пример је толико илустративан и типичан за ову књигу да ће он појаснити читаоцу готово све: и ауторкино схватање језика, и ауторкине филозофске позиције (њено поимање „живог живота“), и ауторкин научно-методолошки апарат (фрагментарни конкретизам и принцип „шта би било кад би било“), и ауторкино схватање стилске норме (стилски волунтаризам), и ауторкин однос према „старом знању“ (стилисточарима са Истока), и будуће правце ауторкиног научно-педагошког рада са студентима (!), и, најзад, ауторкину *немоћ* да се у књизи „Језик и моћ“ уопште избори са функционалном стилистиком (како оном традиционалном тако и савременом). Ту *немоћ* пред функционалном стилистиком (са Истока) ауторка уопште не крије, јер о томе саопштава у форми арогантне „лирске исповести“ (уз стилска огрешења антологијског карактера!). Због употребљеног израза „симптом шизофреничне расцепљености савременог човека“, читалац ће невољно помислити да се исповест догађа у психијатријској ординацији или у редакцији позоришних новина. Исповест (у научној књизи она је пласирана у форми закључка) гласи:

„...сама функционалностилска диференцијација језика *љонекад* се изразито позитивно оцењује – наводи се да је она показатељ развијености једног књижев-

ног језика, друштва коме припада и сл. Док је то свакако у једном смислу тачно, огромна различитости која постоји данас између функционалних стилова мола би се сагледајти и из другог угла – као симптом шизофреничне расцепљености савременог човека између његових различитих улога. Наиме, *кад би разговорни стил имао мало више времена, кад не би био тако задихан и ужурбан, кад не би био израз крајње штурог и сведеног свакдневног живота, кад би се аутентично стваралаштво могло догађати и у њему а не да буде затворено у гето књижевности, и кад други, тзв. интелектуални стилови не би били тако надобудни и смерали на изграђивање сопственог имиџа, функционални стилови се међусобно не би раз-*

ликовали у толикој мери, или бар не на њакве начине као данас – а друштво не би нужно било заосталије“ (стр. 134).

Након свега, закључак о књизи је јасан. Ауторкин научни и стилски волунтаризам могао је остати несанкционисан само на основи издавачког непотизма, односно у научној књизи без иједног рецензента. Стога, књига „*Језик и моћ. Оілеги из социолінгвистике и стилістике*“ (не упуштајући се у процену њеног социолінгвистичког аспекта) представља штетан нанос на пољу функционалне стилистике. Књига представља антирекламу за бављење стилистиком, па се не препоручује ученицима и студентима.

Андреј Стојановић (Београд)

Aleksander Kiklewicz, Aspekty teorii względności lingwistycznej. Instytut dziennikarstwa i komunikacji społecznej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn, 2007.

Књига *Аспекти лингвистичке теорије релативитета* Александра Киклевича садржи 108 страна текста које су распоређене према следећим поглављима: Садржај (5 стр.), Уводне напомене (7–9 стр.), *Од формализма до антропоцентризма* (10–45 стр.), *Сепаратизам контира интелектуализма* (45–54 стр.), *A la guerre comme à la guerre!* (54–59 стр.), *Основи лингвистичке теорије релативитета* (59–99 стр.), Закључак (99–101 стр.), Библиографија (101–108 стр.).

Аспекти лингвистичке теорије релативитета су настали као резултат покушаја аутора да повеже основне категорије језичке теорије у једнолитној интерпре-

тацији. Различити унутрашњи и вањски аспекти језика су посматрани са аспекта његовог функционалног јединства.

Аутор наглашава да је циљ науке постављање и решавање проблема. Дуго времена су лингвисти занемаривали решавање проблема, сматрајући да је најбоље решење постављање новог проблема. Аутор наглашава да развој лингвистичке методологије или филозофије језика пружа шансу да у лингвистици XXI вијека завладају рационална начела верификације, што значи да се неће фокусирати само на вањску, логичну страну лингвистичких теорија, него ће се посматрати у вези са процесима функционисања језика. У вези

с тим аутор се у књизи концентрише на филозофске базе функционалне теорије знака, тачније на три теме: лингвистичко-филозофске парадигме, правце у лингвистичкој методологији и лингвистичку теорију релативитета. Прва тема проблематизује формалистичке, семантичке, структуралне и постструктуралне парадигме. У оквиру друге теме аутор се бави сегрегацијом и интеграцијом у методологији. Док се са трећом темом А. Киклевич концентрише на три постулата знака, а то су: постулат комплементарности, композиционалности и оптималности. Када је у питању комплементарност, аутор детаљно обрађује следеће аспекте: аутистички, номотетички модел језика, рефлексивни фактор номинације (концептуализацију), дигиталне, аналогне знаке итд.

У поглављу *Од формализма до антиро-иоценџизма* аутор се бави лингвистичко-филозофским парадигмама. У вези с тим А. Киклевич наглашава најприје да су се веома дуго европски граматичари бавили једино описивањем латинског писма, и то у умјетничкој, класичној литератури. Други језици и њихове форме нису били предмет граматичких проучавања. Дијалектологија се појавила тек крајем XIX вијека а озбиљнија истраживања разговорног језика у другој половини XX вијека. Овај аутор такође наглашава да су врло касно у XIX вијеку, под утицајем интересовања за функционализам, лингвисти схватили да се суштина језика не заснива на постојању сређених скупина форми, него на томе да те форме учествују у комуникацији, те се тако појављују функционалне теорије језика и семантика као наука о значењу. А. Киклевич затим наводи да су на почетку XX вијека лингвисти обратили пажњу на постојање структуралних сличности између форме знака и његовог значења. И

у вези са постструктуралним парадигматом аутор истиче да се у другој половини прошлог стољећа развила функционална концепција језика, која се бави значењима а не ријечима или конструкцијама. Аутор је свакој од ових парадигми посветио посебну пажњу, поткрепљујући изнесене ставове цитатима аутора и школа које их заступају.

У поглављу које носи назив *Сейара-иизам конџира инџеирационизму* аутор истиче ставове Т. Кухна, чији се основни постулат базира на томе да сваки нови парадигмат пориче претходни. У вези с тим, сматра А. Киклевич, у филозофији језика јавио се сепаратизам односно сегрегационизам. За присталице прве опције језик се посматра као систем знакова, као битак „у себи“ и „за себе“, изостављајући комуникацијске активности субјекта. Док присталице друге опције полазе од тога ко и с каквим циљем учествује у вербалној и невербалној интеракцији, дакле баве се актом комуникације.

У поглављу које носи наслов *A la guerre comme à la guerre!* аутор наглашава да је савремена лингвистика „отворена“ и да се радикално дистанцира од традиције структурализма те у текстовима савремених филозофа језика доминира полемички стил. Сљедбеници структурализма настоје да етнографе прогласе нетеоретским, док сљедбеници идиоетничке теорије језика сматрају да је мана структурализма радикални позитивизам, потцјењивање језика као динамичке појаве која дјелује у интеракцији биолошких, психолошких и друштвених фактора.

Када је у питању концепција лингвистичке релативности, њу чине три постулата: комплементарности, композиције и оптималности. Њеним циљем јест такав опис језика који с једне стране допушта узимање у обзир различитих аспеката

језичког дјеловања, не само номотетичких, већ идиографичких, не само циљних (интенционалних или инвенционалних) већ такође посљедичних (конвенционалних), не само алгоритмичких, већ такође рефлексивних. С друге стране, модел региструје типове параметара језичких чињеница у зависности од услова дјеловања субјеката. У овоме случају се надређеним сматра принцип оптималности с којим удјел таквих фактора као што су форма знака, његово значење, структура и контекст зависи од средстава комуникације односно комуникацијског ареала, сфере или комуникацијске ситуације.

У вези с тим аутор наглашава да се данашње стање у лингвистици може назвати сплетом теорија о различитим садржајима. Прво, настављају се истраживања из области историјске лингвистике, константно се генеришу нове теоретске пропозиције које се односе на компаративни опис језика. Друго, врло су активне научне тенденције које су структуралистички оријентисане, нпр. семантика. Треће, завладали су правци постструкту-

ралне лингвистике: когнитивне лингвистике, прагмалингвистике, културалне лингвистике, социалингвистике, ареалне лингвистике, компјутерске лингвистике, лингвистике текста итд. У вези са сваким од тих праваца постају нове теорије, концепције, постулати, стога увијек актуелна остаје методологија, интердисциплинарна, која синтетизира пројекције таквих наука као што су: филозофија, антропологија, етнографија, историографија, политологија, социологија итд.

На основу до сада реченог произилази да *Аспекти лингвистичке теорије релативности* аутора А. Киклевича представљају јединствено дјело које свеобухватним, студиозним и минуциозним аналитичким поступком обрађује филозофске базе функционалне теорије знака. Ова књига представља синтетизацију основних категорија теорије језика и самим тим врло добар путоказ у разумевању ове врло сложене појаве у даљим интердисциплинарним проучавањима језика.

Алма Чаркић (Тузла)

Stanislaw Puppel and Marta Bogusławska-Tafelska (editors), *New pathways in Linguistics*. Olsztyn: Institute of Modern Languages and Literature, University of Warmia i Mazury, 2008, стр. 191 – ISBN 978-83-927141-0-1

Зборник осам радова из области модерне, когнитивне лингвистике подељен је у два дела. Први део (11–60) тиче се интердисциплинарне парадигме у лингвистици (*Towards an interdisciplinary paradigm in linguistics*), док је други део (61–188) посвећен практичним питањима примене ког-

нитивних метода на конкретне проблеме у језичком систему и процесу (*Cognitive analyses of the language system and the language process*).

Како је наведено и у *Прегледу* (9), гледиште савремене лингвистике све је више комуникацијски оријентисано. Сва-

како из тог разлога први чланак *Зборника* (11–22) посвећен је управо комуникологији (Stanisław Puppel, *Communicology: remarks on the reemergence of a paradigm in communication studies*). У њему се одређују задаци и обим ове дисциплине, предлаже се њена дефиниција и она се пореди са лингвистиком. Даје се скица система међузависности лингвистике, као утврђене науке, и комуникологије, као млађе и шире области. Уводе се термини генератора међузависности (The Interdependency Generator – IG) и људског комуникацијског актера-агента (Human communicating agent-actor – HCA). Истраживања у оквиру комуникологије усмерена су на следеће нивое комуникације: интраперсонални, интерперсонални, групни (социјални) и интергрупни (транскултурални). Детаљно се одређују области примене комуникологије и њен обим (17–20) и наводи се списак 50 изабраних тема које се у оквиру ове дисциплине разматрају и(ли) могу разматрати (list of topics, 18–20). На крају се даје избор из библиографије из области комуникологије и семиотике (20–22).

Увек актуелна тема функција језика разматра се из перспективе еколингвистике (Aleksander Kiklewicz, *Language functions in the ecolinguistic perspective*, 23–44). Полази се од идеје функционалног синкретизма у језику, па се функције језика најпре деле на *општије* (general functions) и *појавне* (specific functions). За разлику од досадашњег, ендоцентричног приступа функцијама језика, аутор предлаже егзоцентрични приступ, према коме се могу идентификовати два типа језичких функција: *адитивне* (additive) (засноване на функцијама језичких јединица) и *појавне* (emergent) (представљају карактеристике језика као система). Када се појавним функцијама прилази егзо-

центричним приступом – језик се поима као еколошки феномен. Са становишта екологије, функције језика класификују се на основу шест параметара: свет, човек, интеракција, дискурс, конвенција и језичка ситуација. Функционална релевантност језика реализује се кроз експликативни и процедурални аспект. Експликација се односи на начине на које се физички, социјални, психолошки или институционални аспекти реалности представљају кроз језичке знаке и употребу језика. Процедурални (инструментални) аспект тиче се коришћења језика као средства у свим врстама активности. Ови параметри и аспекти прегледно су приказани на *Дијаграму 1* (26): *The parameter-oriented model of the language functions*. Именовано је 12 примарних језичких функција: номинативна, магичка, деиктичка, експресивна / интерпретативна, социјативна / симболичка, прагматичка, стилистичка, етолошка / хеуристичка, когнитивна / кумулативна, креативна, конституционална / дистрибутивна, детерминистичка / иницијативна. Свакој од ових функција посвећен је посебан одељак (27–42). У закључку аутор напомиње да се ради о отвореној листи функција, којој могу да се придруже и нове. Систематизација језичких функција тежи стварању теоретског оруђа за интерпретацију активности човека и као индивидуе која се служи језиком, али и као члана било које од разних социјалних група.

Последњи чланак првог дела *Зборника* (*Cognitivism in linguistics. Why sciences are to fall into one interdisciplinary paradigm*, 45–60) залази и у питања филозофије језика, и даље – филозофије човека и света, дајући лингвистици високо место међу наукама. Ауторка *Marta Bogusławska-Tafelska*, која је, заједно са аутором првог

чланка, и уредник публикације, предвиђа један мултидимензионални когнитивизам у науци. Она се нада да би њиме могли да се реше стари научни проблеми. Модерна лингвистика, са својим интердисциплинарним амбицијама, води ка једној вишој научној свести која ће једног дана бити реализована у виду јединствене интердисциплинарне парадигме, универзалне за природне науке. Оваква парадигма, метамодел, моћи ће да функционише као кључ за разумевање човека као ментално-физиолошког организма. У том циљу, лингвистика сарађује са другим наукама. Ауторка се дотиче односа лингвистике и антропологије (48–49). Традиционално антрополошко схватање културе као релативно ограничене и кохерентне данас је ревидирано, те се о јединици културе и њеном утицају говори у терминима зона већег или мањег интензитета од оних у које спадају нпр. нације и племена. Динамичко разумевање културализма актуелно је нарочито у садашњој ери глобализма и губљења граница између нација, народа и култура. Затим се разматрају неуробиолошки и психолошки модели инкорпорирани у лингвистику (49–52). Они су најпримењивији у процесима усвајања матерњег језика (*first language acquisition process* – FLA) и учења/подучавања страног језика (*second language learning/teaching process* – SLL). Управо својом интердисциплинарном методом модерна лингвистика може показати које су то специфичности и опасности које блокирају минимални едукативни процес студента, као и оне које деформишу студентов однос према академском професору и образовној институцији. Такође, модерна лингвистика може понудити решења превазилажења тих проблема. У поглављу *Упоишрази за знањем о људском језику* (*In search for the knowledge about human language*) закључује се да структуралистички и

неоструктуралистички приступи не нуде одговор на питање „човека у свету“, већ да то може само интердисциплинарно оријентисана лингвистика. Тако се од стране великих научника интердисциплинарне оријентације предлаже макроперспективни унификацијски модел у науци. Таква методологија директно је формулисана у радовима Пенроуза (*Penrose*) и Шредингера (*Schrödinger*). Осећа се потреба да се модификује метод и да се измене начини гледања на проблеме и њихово решавање. Интересантан предлог пружа физика. Према том предлогу наглашавају се потенцијали квантне физике и примена њених модела у когнитивној науци. Увођење квантне теорије у лингвистичка истраживања учинило је многа, до сада нерешива питања, приступачнијим за анализу. Неке лингвисте може изненадити чињеница да су физика и математика започеле изградњу хибридних модела са когнитивном науком и когнитивном лингвистиком. На овоме нарочито ради професор Оксфордског универзитета *Roger Penrose*, који истиче да је когнитивна наука уплетена у сложене задатке као што је испитивање свести, што захтева кооперацију когнитивне науке и физике. Осим тога, према његовом мишљењу, пошто је свест део универзума, она треба да буде инкорпорирана у теорију универзума у физици. На крају, ауторка из Пенроузових предлога изводи закључке. Ови закључци данас чекају тренутак кад ће бити синхронизовани и допуњени како би могли сачињавати једну кохерентну теорију која би имала оптимални експланаторни потенцијал. Чланак се завршава констатацијом да когнитивни лингвисти данас знају да је било које истраживање језичког процеса истовремено и истраживање праве природе света који нас окружује.

Радови који следе у *Зборнику* посвећени су посебним проблемима у језику. Будући да су већина аутора англисти, неке теме радова тичу се појава у енглеском језику, а понекад се пореде и са онима у пољском. Енглески предлози/партикуле *on* и *at* закупили су пажњу *Anne Bączkowske* у прилогу *Vectors of meaning: A contrastive study of on and at* (63–91). И у овом раду приметан је утицај физике, пошто је методологија коју ауторка користи делимично инспирисана идејом просторновременског континуума, позајмљеног из физике. Након анализе даје се листа закључака који се свode на то да *on* подразумева трајније акције и стања, а *at* оне који су краћи и сажетији. Илустрована су два типа антонимне полисемије: концептуални и лексички.

Из перспективе когнитивне граматике *Iwona Góralczyk* посматра инфинитивну допунску реченицу у енглеском и пољском језику, у раду *The infinitival complement clause scene from a Cognitive Grammar perspective* (141–164). Најпре се осврће на историју овог питања коме је посвећивана велика пажња у лингвистици и који је посматран из неколико различитих углова: генеративно-трансформативног, семантичког, функционално-типолошког и когнитивног. Наводе се теорије појединих заступника ових праваца посматрања и издваја се Лангакерова (*Langacker*) (1987, 1991) као она која би могла да пружи најкомплетнију анализу.

У једном од радова (93–120) методама когнитивне лингвистике презентују се и анализирају онтолошке метафоре присутне у Дарвиновом делу *Порекло врста* (пун назив дела је: *On the Origin of Species by means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*). На основу когнитивне функције коју имају, иначе, метафоре се деле на структуралне, онтолошке и оријентационалне.

Ауторка Ана Дрогош (*Anna Drogosz*) следи Шведека (*Szwedek*), према коме „у структуралним и оријентационалним метафорама, циљни домен (ако није физичке природе) најпре се објектификује (тј. добија онтолошки статус објекта), па тек онда о њему може да се даље разматра“. Пошто Дарвинове генерализације о правилима у природи и пореклу живота нису физичке природе, него апстрактне, о њима се једино може говорити (ако се циља на добијање кохерентне теорије) кроз онтолошку метафоризацију, тј. додељивање ентитету неке врсте постојања [*Szwedek* 2000: 147]. Даље се анализирају примери из Дарвиновог дела, у којима су нефизички концепти – физички објекти. Ово се постиже персонификацијом (метафоре су: природа је узгајивач/баштован; природа је занатлија) и реификацијом (метафора је: живи организам је неживи објекат). Персонификује се природна селекција и на тај начин Дарвин и одговара на питање о појављивању нових врста. Важно је напоменути да питања о томе зашто до тога долази и ко или шта одлучује о томе које су то особине и варијације пожељне за који организам – остају отворена. Ауторка закључује да су метафоре у *Пореклу врста* конвенционалне концептуалне метафоре и да је због тога теорија била лако читана и схваћена, иако не обавезно и прихваћена.

Једини чланак у коме се истиче да методе когнитивне граматике имају и својих недостатака посвећен је проблемима фонологије (121–140). Фонолог *Tomasz Ciszewski* бави се историјом и прегледом постојећих теорија у фонологији и закључује да когнитивна граматика на овом пољу није допринела разумевању фонологије и да нема шта да понуди. Исто се истиче и у самом називу рада: да фоноло-

шка структура у когнитивној граматичкој није ништа ново под сунцем (*Phonological structure in Cognitive Grammar or nothing new under the sun*).

Последњи рад (165–188) посвећен је усвајању језика код деце, конкретно, усвајању израза за место (*Acquisition of locative expressions in Polish from the cognitive perspective*). Овим се бави Joanna Łozińska, на материјалу снимљених разговора са два детета узраста до 3 године. Прецизира се у ком узрасту дете усваја разне изразе за место, што је приказано и табеларно (178). Најпре се усвајају спацијални термини *bi* (голе) и *ora* (јоре) за место, затим падежи који имају месно значење, онда префикси, а потом предлози. Резултати се упоређују са онима који су добијени на

истраживању усвајања израза за место код деце којима је матерњи језик енглески и закључује се да су веома слични, премда не у потпуности.

Након кратког представљања садржаја зборника *Нове сџазе у лингвистици* можемо рећи да је когнитивна лингвистика још једанпут промовисана и доказана као и даље актуелна и све актуелнија. Нарочито је занимљив први део публикације у коме се истиче потреба интердисциплинарног приступа у лингвистици, који би, аутори се надају, могао да пружи нове методе, а тиме и нове одговоре на нека суштинска питања не само језика, него и човека и света.

Ружица Бајић (Београд)

Jaká je současná teorie literatury, pokud vůbec je, Миргород. Журнал, посвященный вопросам эпистемологии литературоведения. Выходит два раза в год. Номер 1, 2008. Siedlce.

Osnovatelé vydání tohoto časopisu ve svém editoriale o tom píšou zcela otevřeně: má dnes vůbec smysl vydávat další literárněvědný časopis v tom obrovském množství již vydávaných? Důvodem jsou úvahy o tom, že teorie literatury dnes již není (G. Tihanov), tedy zabývat se tím, čím dnes teorie literatury, resp. obecná část literární vědy, je, tedy epistemologii literární vědy. Své síly tu spojily tři vysoké školy – Univerzita Lausanne, Institut sociálního obrazování v Doněcku a Akademia Podlaska Siedlce, tedy Švýcarsko, Ukrajina a Polsko – redakce časopisu, jejíž součástí se stali představitelé těchto tří

institucí (Leonid Heller, Michail Giršman a Roman Mnich) jsou Siedlce.

Idea Mirgorodu, jak ji editoři představují ve vstupní poznámce, vychází z polysémie gogolovského Mirhorodu/Mirgorodu, tedy světa a města, míru, klidu. Struktura časopisu bude obsahovat tematickou část, diskusi, archivní publikace a Varia (Různé). Pro první číslo editoři vybrali téma Filozofie a literární věda a k diskusi knihu Antoina Compagnona *Le Démon de la théorie. Littérature et sens commun* (Seuil 1998). Do Varií zařadili zajímavý pohled na dílo Michaila Leonidoviče Gasparova (1935–2005).

Základem časopisu je tedy „teorie teorie literatury“ a dialog filologie a filozofie, zejména v tomto čísle, jež uvádí studie Michaila Giršmana (Doněck) *Литературное произведение в свете философии и филологии диалога*. Autor se přidržuje úvahy V. A. Malachova o postontologii a postontologickém diskurzu – z toho vychází ke koncipování postontologické estetiky a poetiky, které vidí v uměleckém díle nejen pronikání k Bytí, ale spíše událostní (событийная) realitu osobního lidského okamžiku, nikoli skrytost Bytí, ale dialog s okamžikem. V podobném duchu pokračuje Valerij Tjupa (Moskva) ve studii *От поэтики повествования к философии событийности (вектор нарратологии)*. Autor sleduje řetězec výzkumů na naratologické téma události (событие) a hovoří o události, jež se skládá ze tří faktorů: aktant, obraz světa (картина мира) a hledisko (точка зрения, point of view). Status události (статус событийности) má podle něho tyto klíčové charakteristiky: *сингулярность, фрактальность, флукутативность, интенциональность*. Zdůrazňuje to, že naratologie a zkoumání událostního aspektu má výrazný potenciál spojovat dosud roztržštěné bádání o různých tématech, zejména zkoumání mediévistická a moderní. Japonský teoretik M. Araj (Nara) ve stati *Отсутствие повествователя в нарративе. К уточнению понятия несобственно-прямой речи* sleduje v odborné literatuře téma mizení vypravěče, přičemž poukazuje na to, že nejde ani tak o jeho mizení jako spíše o jeho skrytí, utajení. Klara Štajn (Stavropol') přichází vlastně s celým projektem metapoetiky (stať „Размытая“ парадигма), tedy autorských koncepcí uměleckého díla, jak jsou často vyjádřeny v samotných uměleckých dílech a referuje o edici *Три века русской метапоэтики. Легитимация дискурса* (2002–2006) ve čtyřech dílech pokrývajících vývoj literatury

od baroka po postmodernismu. Vladimir Fjodorov (Doněck) ve stati *Поэтический конфликт* poněkud spekulativně zkoumá ve starořeckém a typicky ruském diskurzu povahu slova (logos) na Puškinově „malé tragédii“ *Skoupý rytíř* (Скупой рыцарь) v rovině působení hrdiny (Barona) na autora (Puškina). Oleg Marčenko (Moskva) pojednal o ruském modernistickém filozofovi Vladimiru Ernovi (1882–1917), který byl, jak se ukazuje, blízký fenomenologii i ve svých úvahách o H. Skovorodovi. Již Denis Ioffe (Amsterdam, *Смерть автора как проблема*) vlastně vychází z diskuse o uvedené knize Compagnonově. Klíčovým a přehledným je podle mého soudu příspěvek Romana Mnicha (Siedlce) *Какая теория литературы возможна в XXI веке?* Důležité je, že Mnich pokládá teorii literatury nikoli jen za sféru vědeckosti, ale především společenské smlouvy (общественный договор), kde je patrný obrat k novým přístupům (biopoetika), computerizaci a historizaci a terminologizaci literární vědy a teorie: *Итак, поворот к истории, илифование терминологии и эффективное использование компьютера – вот те три кита, на которых, по всей видимости, будет строиться литературоведение XXI века.* (s. 115).

Diskuse o knize A. Compagnona se zúčastnili Igor Smirnov (Konstanz), Sergej Zenkin (Moskva), Oksana Kravčenko (Doněck), Michail Majackij (Lausanne), Irina Popova-Bondarenko (Doněck) a Leonid Heller (Lausanne). Velmi zajímavá Varia (Leonid Frizman, Chařkov) obsahují názory a archivní materiály ukazující na „neznámého“ Michaila Leonidoviče Gasparova, známého teoretika verše, včetně jeho koncepce Bachtina a osudů jeho teorie v současnosti a transformace ruských elegií v podobě experimentálního textu.

Bylo by možné hodnotit a pokoušet se o zobecnění výsledků tohoto čísla Mirgo-

rodu, ale nejpodstatnějším jsou podle mého názoru neustálé návraty k M. Bachtinovi, počínaje již citací nijak objevené, spíše provokující stati G. Tichanova, který se Bachtinem a Lukácsem netradičně zabýval (jeho úvaha o tom, proč se teorie literatury rozvíjela ve střední a východní Evropě, není také nijak nová), a konče Gasparovovými výroky o tom, že Bachtin byl především filozof, jenž je kreativní, zatímco literární vědec badatelský (filozofie je tedy tvůrčí, filologie jen badatelská – творческий – исследовательский). S tím nemohu bohužel souhlasit ani jako filolog, ani jako teoretik literatury v tom smyslu, že filozofie nemůže být nijak nadřazena jiným oblastem myšlení, neboť i ona má svůj předmět, byť obecný. Dokonce bych řekl, že současná filozofie se, jak známo, již vzdálila systémovosti a míří naopak do sféry umění, totiž tam, kde ji hledali například němečtí romantici první vlny, jak o tom píše brněnský filozof Břetislav Horyna (Viz Břetislav Horyna: Dějiny rané romantiky. Fichte, Schlegel, Novalis. Vyšehrad, Praha 2005; naše rec.: Horynovy Dějiny rané německé romantiky a jejich významy. Slavica Litteraria, X 9, 2006, s. 294–296; dále viz naši rec.:

K brněnskému sborníku o Kantovi. Kant redivivus. Průřezy dílem filosofa. Editor: Břetislav Horyna, Masarykova univerzita, Brno 2004, 175 s. КАМ- příloha, roč. X, 2004, č. 10, s. IX–X.). V tomto smyslu byl naopak M. Bachtin průkopníkem opětovného obratu filozofie k literárnosti: poezie a filozofie jsou podle nich dvě nejvyšší lidské činnosti dotýkající se transcendentna.

Summa sumamrum: Mirgorod je vynikající počín a když se dovídáme plán dalších čísel, naše očekávání narůstá: *Литературоведение как язык: Александр Потебня и европейская наука о литературе, Роман Ингарден, Конструкция и деконструкция европейского литературоведения в XX веке, Перевод и переводимость литературоведения как науки.*

Snad se editoři i v budoucnu – jako v tomto čísle – vyhnou nebezpečí povrchní módnosti a „vedení diskurzu“, za čímž se často skrývá vymezení a omezení názorové a osobnostní. Časopis je sice primárně ruský, jeho jazykem je ruština, ale jinak je otevřen i jiným teoretikům a metodologům literatury. *Hic Rhodus hic salta.*

Ivo Pospíšil (Brno)

Miloš Okuka, *Srpski dijalekti*, SKD Prosvjeta, Zagreb, 2008, 320 – ISBN 978-953-7611-06-4

Ova studija nastala je kao rezultat sagledavanja srpske jezičke zajednice na nivou dijalekata posle raspada nekađasnog srpskohrvatskog jezičkog prostora; ima ućbenički karakter i намењена je prevashodno studentima srbistike i slavistike, ali i свима онима који се баве проучавањем српског језика. Како сам

аутор напомиње, она представља комплементарни приручник делима Павла Ивића (*Дијалектологија српскохрватског језика*, *Увод у штиокавско наречје и Die serbocroatischen Dialekte. Ihre Struktur und Entwicklung*), Асима Пеца (*Прејед српскохрватских дијалеката*), Недељка Богдановића и Јордане Марковић (*Прак-*

ишум из дијалектологије) и Јосипа Лисца (Хрватска дијалектологија 1. Хрватски дијалекти и говор шћокавској нарјечја и хрватски говори шћорлачкој нарјечја).

Монографију чине следећа поглавља: Уводне најомене (6–10); Шћокавски дијасистем: Расшћирањеност (13–14) и Прашћојдина шћокавскоја и њеово шћрење на шћдручја друшх дијасистема (15–17); Однос шћокавскоја шћрема сусједним језичким идиомима: а. Однос шћокавскоја шћрема дујарском и македонском (18–20) и б. Однос шћокавскоја шћрема кајкавском и чакавском (20–21); Главне особине шћокавској дијасистема: Фонологија (23–28), Прозодија (28–31), Морфологија (32–33), Творба ријечи (34), Синијакса (35–36), Лексика: а. Оишћи лексикон (37–38) и б. Ономатика (38–43); Класификација говора шћокавској дијасистема (45–46); Литература (47–53); Новошћокавски дијалекти: Уводне најомене (55), Ишћонохерцеговачко-крајишхи дијалекти (распрострањеност, главне особине, разведеност – поддијалекти, текстови, литература) (56–127), Шумадијско-војвођански дијалекти (распрострањеност, главне особине, разведеност – поддијалекти, текстови, литература) (128–166); Сшћарошћокавски дијалекти: Уводне најомене (169), Зетско-рашхи дијалекти (распрострањеност, главне особине, разведеност – поддијалекти, текстови, литература) (170–197), Косовско-ресавски дијалекти (распрострањеност, главне особине, разведеност – поддијалекти, текстови, литература) (198–227); Средњошћокавски дијалекти: Уводне најомене (229–231), Призренско-јужноморавски дијалекти (распрострањеност, главне особине, разведеност – поддијалекти, текстови) (232–250), Свршхишко-зайлањски дијалекти (распрострањеност, главне особине, разведеност – поддијалекти, текстови) (251–261), Тимочно-лујнички дијалекти (262–277), Литература

(278–285); Додашћак: Хрватски шћокавски дијалекти: Уводне најомене (287), Зайагнохерцеговачко-шћриморски дијалекти (распрострањеност, главне особине, главна литература) (288–292), Славонски дијалекти (распрострањеност, главне особине, главна литература) (293–295), Средњобосански дијалекти (распрострањеност, главне особине, главна литература) (296–299), О неким шћоддијалектима и говорима ишћонохерцеговачко-крајишхи дијалектиа (300–302); Скраћенице (303–305); Знакови (306); Дијалектологије каршће: Дијалектологија каршћа сршћкој језика (Александар Белић, 1906) (308–309); Дијалектологија каршћа сршћкохрватској језичкој шћдручја (Александар Белић, 1910) (310–311); Дијалектологија каршћа шћшћокавској нарјечја (Павле Ивић, 1956) (312–313); Дијалектологија каршћа сршћкохрватској језичкој шћдручја (Павле Ивић, 1958) (314–315); Дијалектологија каршћа шћшћокавској нарјечја (Павле Ивић, 1988) (316–317); Каршћа шћшћокавских дијалектиа (Милош Окука, 2007) (318–319); О аушћору (320).

У оквиру Уводних најомена аутор најпре истиче да се српски језик темељи на шћокавском дијасистему екавских и ијекавских дијалеката, а њиме се служе пре свега Срби у Србији, Црној Гори, Босни и Херцеговини, Хрватској као и у мањим енклавама у Албанији, Мађарској, Македонији, Румунији и Словенији. Сви српски дијалекти сврстани су у три групе: старошћокавске, средњошћокавске и новошћокавске. Старошћокавски дијалекти окарактерисани су као архаични и сматрају се чуварима старих структурних особина српског језика, док су средњошћокавски и новошћокавски означени као иновативни и прогресивни. У развоју новошћокавских дијалеката показало се да је дошло до поједностављења система

(нпр. упрошћен и кохерентан фонолошки систем). Средњоштокавски дијалекти бивају захваћени балканистичким лингвистичким процесима (нпр. уклањање тонских и квантитативних опозиција у прозодији, аналитичка деклинација и сл.). На овом месту наводи се још и хијерархијски термилошки низ: језик (српски) – дијасистем (штокавски) – дијалект (источнохерцеговачко-крајишки и др.) – поддијалект (источнохерцеговачки) – м(ј)есни говор (тршићки говор) – идиомат (говор појединца).

Поглавље *Штокавски дијасистем* обухвата неколико сегмената. Аутор у овом делу прецизно омеђује простор који представља штокавску територију и разматра како су на развој језика и размештај дијалеката утицале сеобе, припадност говорника некој етничкој заједници или верској конфесији. Он набраја дванаест изоглоса по којима се српска територија разликује од бугарско-македонске (нпр. разлика у рефлексу полугласа), наводи две изоглосе карактеристичне само за бугарски језик (рефлекси старих група *tj, *dj и одсуство иницијалне консонантске групе чр- (*черен*)), наглашава језичке особине које повезују западне бугарске, североисточне македонске и источне и југоисточне српске говоре (нпр. деминутиви са суфиксом –ка (*чашка*)), реферише о томе које изоглосе одвајају хрватске кајкавске и словеначке говоре од штокавских и чакавских (нпр. дуги силазни акценат новијег порекла (неоциркумфлекс)) и које су диференцијалне особине чакавског према штокавском (нпр. очување политонијског троакценатског система као система).

У поглављу *Главне особине штокавског дијасистема* даје се преглед: 1) фонолошког система (и при том се разматра одвојено вокализам, консонантизам и

прозодија); 2) морфолошког система поређењем основних особине са стањем у старосрпском систему (нпр. губљење двојине и стварање опозиције једнина // множина); 3) карактеристичних суфикса за штокавско говорно подручје попут –аја у изведеницама од придева типа *мрљваја*, *Криваја* (у оквиру *Творбе ријечи*); 4) синтаксичких особина (нпр. На јуту и истоку штокавског говорног подручја губи се опозиција између места догађања и правца кретања па долази до мешања акузатива и локатива у корист акузатива.); 5) лексике (која бива подељена на: *Ојшћин лексикон* и *Ономасију*).

Део *Класификација говора штокавског дијасистема* посвећен је подели дијалеката на основу два главна критеријума: 1) рефлекса јата и 2) прозодије. Према првом критеријуму говори могу бити: екавски, икавски и (и)јекавски уз могућност њиховог међусобног комбиновања (екавско-(и)јекавски, екавско-икавски). На основу акцентуације говори се деле на: новоштокавске и/или неновоштокавске. Дијалекти који се издвајају комбиновањем ових двају критеријума јесу: 1) источнохерцеговачко-крајишки (ијекавски, новоштокавски); 2) зетско-рашки (ијекавски, староштокавски); 3) средњобосански (ијекавски, староштокавски); 4) шумадијско-војвођански (екавски, новоштокавски); 5) косовско-ресавски (екавски, староштокавски); 6) призренско-јужноморавски (екавски, средњоштокавски); 7) сврљешко-заплањски (екавски, средњоштокавски); 8) тимочко-лужнички (екавски, средњоштокавски); 9) западнохерцеговачко-приморски (икавски, новоштокавски); 10) славонски (икавски [и икавско-екавски и икавско-јекавски], староштокавски). Аутор напомиње да постоји и неколико говора који су сачували јат, али су они према акценатском критеријуму и

другим језичким особинама део неког од већ поменутих дијалеката. За Србе се истиче да су говорници екавских и (и) јекавских дијалеката, а икавски говоре једино у неким местима.

Одељак *Новошћокавски дијалекти* садржи *Уводне напомене* и опис дијалеката: *Источнохерцеговачко-крајишко* и *Шумадијско-војвођанско*. Сваки дијалект описиван је по утврђеном редоследу: 1) распрострањеност, 2) главне особине: а) фонологија: вокализам, консонантизам, прозодија; б) морфологија; в) синтакса; г) лексика; 3) разведеност и подела на поддијалекте; 4) главне особине поддијалеката; 5) текстови; 6) литература. Будући да ауторова подела на поддијалекте представља новину и може бити од користи проучаваоцима савремене српске дијалектологије, представимо тај сегмент из студије у овом приказу. Показује се да двадесет диференцијалних особина (нпр. редукција вокала, одсуство имперфекта) источнохерцеговачко-крајишко дијалект дели на два поддијалекта: источнохерцеговачки и крајишки. Поред тога, варијације у замени јата, акцентуација и неке друге појаве омогућавају да се направи и подела на следеће поддијалекте: источнохерцеговачки, западноцрногорски, дубровачки, конавоски, јужнодалматински, источнобосански, југозападно-србијански, с(ј)еверозападносрбијански, западнбосански, с(ј)евернодалматински, горскотарски, лички, банијско-кордунски, жумберачки, славонско-подравски и барањски. Данашњи шумадијско-војвођански дијалект, како аутор каже, чини седам поддијалеката: руднички, колубарски, мачванско-поцерски, сремски, бачки, банатско-поморишки и будимски.

У *Уводним напоменама* поглавља *Стишовскокавски дијалекти* издвајају се две зоне: с(ј)еверо-западна и (југо)источна.

Прву зону представљају српски дијалекти (зетско-рашки и косовско-ресавски), а другу хрватски (средњобосански и славонски). На основу акцентуације и рефлекса јата у оквиру зетско-рашког дијалекта разликују се четири поддијалекта: цетињско-барски, бјелопавлишко-васојевићки, озринишко-брођански и сјеничко-новопазарски, а косовско-ресавски се разврстава на: смедеревско-вршачки (с(ј)еверни), браничевско-великоморавски (с(ј)евероисточни), копаоничко-жупски (средишњи) и косовско-метохијски (југозападни).

Део *Средњошћокавски дијалекти* односи се на говорни простор у дијалектологији познат као призренско-тимочка дијалекатска област. Аутор наводи низ заједничких особина ових говора: балканизме, вокал настао од полугласника, удвајање облика личне заменице (*мене, ме*), суфикс *-ошћина*. Будући да ови дијалекти генетски припадају штокавском дијалектету, а да су балканизми унесени касније, може се, према мишљењу аутора, сматрати легитимним успостављање тријаде: староштокавщина – средњоштокавщина – новоштокавщина. У средњоштокавске дијалекте убрајају се: призренско-јужноморавски, сврљишко-заплањски и тимочко-лужнички. У оквиру призренско-јужноморавског дијалекта издвајају се следећи поддијалекти: призренско-ђаковички, гњиланско-врањски и лесковачко-алексиначки. Сврљишко-заплањски дијалект чине сврљишки и заплањски поддијалект, а тимочко-лужнички дијалект разликује тимочки, белопаланачко-пиротски, лужнички и власински поддијалект.

Као додатак, описују се и хрватски штокавски дијалекти. Аутор кроз уводне напомене, распрострањеност, главне особине и литературу обрађује западнохерцеговачко-приморски, славонски и

средњобосански дијалект. На крају даје још и кратак осврт на неке поддијалекте и говоре источнохерцеговачко-крајишког дијалекта. Треба нагласити да је ова монографија опремљена дијалектолошким картама Александра Белића (из 1906. и 1910. год.), Павла Ивића (из 1956, 1958. и 1988. год.) и самог Милоша Окуке (из 2007. год.).

Значај ове студије огледа се превасходно у томе што су на једном месту обједињени српски дијалекти са простора некадашње српскохрватске језичке заједнице. Као такву, требало би је сматрати својеврсним приручником у настави и обавезном дијалектолошком литературом.

Мирјана Гочанин (Београд)

360

Драгана Мршевић-Радовић, Фразеологија и национална култура. Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд 2008, Београд, 2008, стр. 247, ISBN 978-86-84885-28-1

Као резултат вишегодишњег научно-истраживачког рада настала је књига која представља јединствено дело у српској фразеологији, односно у српској лексикологији. *Фразеологија и национална култура*, ауторке Драгана Мршевић-Радовић бави се обједињавањем, повезивањем и анализом фразеологије, као једног „од најважнијих извора за реконструкцију језичке слике света“ (v) и националне културе српског народа.

Књига је конципирана у складу са идејом ауторке да прати „питања која човека интересују у животу, а на која се даје фразеолошки одговор“. Тако се издваја пет тематских целина: *Митови о јосијанку свети и грује митске јриче* (1–27), *Како мислимо просјор* (28–44), *Како мислимо време* (45–99), *О демонима* (100–166) и *О Боју и о човеку* (167–222), раслојених на потцелине и одељке.

Познато је да фразеолошке јединице једног језика садрже богат лингвокултуролошки потенцијал, те да се у њима изражавају и одражавају обичаји и веровања,

стереотипи и заблуде појединих народа и њихових традиционалних култура. Проучавање семантике фразеолошких јединица на синхроним и дијахроним плану ауторка методолошки заснива на утврђивању унутрашње форме фразеологизма „методом структурно-семантичког моделирања“, који се иначе примењује у словенској фразеологији.

Посматрањем садржаја јединица које су ушле у овај студиозно и темељно одабран и анализиран фразеолошки материјал, читалац може стећи увид у покушаје давања одговора човека на реалне, појмљиве појаве и на оне чулно непојмљиве кроз сложену симболику изражену у колективном језичком осећању на различите начине. На пример, зооморфним, односно териоморфним облицима (коњ, бик, крава, јарац и сл.) изображена су демонска бића („Тодорци“), божанства (Месец), божје особине, божја реч (црвени врабац и једнорог као алегорије Христа), природа душе (птица); или антропоморфним (баба као назив за бубамару,

унутрашње биће ветра); опредељивање личности или жудње (бан Кулин, рајско млеко) и др.

Поглавље које се бави митолошком сликом о постанку света састоји се од осам целина: *Месец у зајонейкама* (1–8), *Симболика Зеленој вишње* (8–9), *Пијани Ђура* (9–14), *Прича о црвеном врајцу* (14–17), *Сказка про белого бачка* (17–19), *Девојачко млеко или млеко девице* (Девице) (19–20), *Птичије млеко* (20–22), *Чудотворни камен или мед и млеко њод језиком* (22–27). Разматрајући феномен месечевог култа, повезаног са митским информацијама о настанку света из свемирског јајета, ауторка анализира загонетке с денотатом „месец“ као „номинације округластог, сјајног–сребрног, стакленог или бисерног предмета, јајета, бисерног зрна, које повезује иста симболика“ (3), тражећи одговор на питање да ли се ради о јајету (бисеру) прапочетку, из којег се излегао месец као прасветло, од античке митологије (орфичког јајета) до словенско–балканских трагова о териоморфном месечевом божанству с коњским атрибутима, оличеном у коњу „сивцу“. Анализа „приче о црвеном врапцу“ открива симболику врапца (црвеног) као божје речи, „алфе (и омеге), почетка и свеприсутности, компаративно настављена анализом руског израза *Сказка про белого бачка*, где се појављују и други зооморфни облици, не само бик. Ове потцелине се „наслањају“ на следећи део који говори о девојачком/птичијем млеку или млеку Девице, где је „млеко“ симбол бесмртности и о вези са чудотворним каменом и божјом речи, језиком (24).

Друга и трећа тематска целина анализирају фразеолошки материјал који се односи на две веома важне категорије за човека, а то су простор и време. Прва категорија илустрована је фразеолошким

јединицама с компонентама које се односе на простор, док другу чине фразеологизми чије компоненте имају значења времена. У вези са фразеолошким значењима простора ауторка засебно разматра концепције близине и даљине, наглашавајући да мали број фразеологизама има опште фразеолошко значење простора (док уз док, раме уз раме, њри руци, њред носом и др.), већ се семантички транспонују „у изразе са значењем ‘заједно’, ‘једнако’ и сл.“ (29). Анализирајући фразеологизме чије се компоненте тичу концепције „даљине“, ауторка их разврстава према именичкој компоненти, односно према њеним лексичким значењима:

а) фразеологизми с компонентом *свеј* – (*ојићи*) на крај *свеј*а, *ојићи* (*ојераји*) у (*дели*) *свеј*и, где се Земља схвата као коначан простор, а „бели“ свет је негативно вреднован.

б) фразеологизми с компонентом *дес-џрај* (*десџрајија*, *десџрв*) – *ојићи дес-џраја* (*бестрва*)/*нејџрајом*, *до нејџраја*, *десџраја му љава*. Веома је занимљива анализа ових фразеолошких јединица и њихових синонимних форми *огнео* (*јонео*) *ђаво* и *иди до џавола*, као и теза да се из значења космичког простора у којем човек нема власти, већ њиме владају бића митског света, развило као самостално лексичко значење именице *дес-џрај* – „нечиста сила, враг“.

в) фразеологизми с компонентом *дој*, *врај* – *ојићи у враја* (*до враја*), у *ђавола* (*до џавола*), *доју иза леђа*, *врају за леђима*, *до дожје куће* и сл. потврђују већ споменути семантички паралелизам „удаљен/различан“.

г) фразеологизми с компонентом *невид*, *невиддој* – *ојићи у невид/невиддој/невиђдој* индицирају непознат и потенцијално опасан простор, као и демонизовање таквог простора (36). Посебно је

занимљиво извођење доказа да фразеологизам *отићи у недођију* никада не може значити „отићи на онај свет, умрети“.

б) фразеологизми с компонентом *тан-дарија* – *отићи у тандарију*. *Тандарија* не асоцира у данашњем језичком осећању на рај или на далеки простор, већ само мотивише значење „покварити се, пропасти, нестати“ (37).

Прилог овом делу књиге представља и показивање универзалности семантичких бинарних опозиција „горњи“ и „доњи“ на примеру песме М. Бећковића.

Анализа фразеологизама који осветљавају категорију времена у културној свести српског народа условила је њихово класификовање у три значењске целине: никад, од памтивека (одувек) и заувек. Фразеолошке јединице са значењем „никад“ ауторка групише у два модела: „календарски“ (*на светио Јурјево, на Ђурин њећак, на куково лејто, на куковдан (о кукову дне), на коњски велијдан, о шкрићову дне* и сл.), и „парадоксни“ модел, који обухвата алогичне фразеологизме с реченичном структуром (*кад на врди роди јрожђе*). Код „календарског“ модела ауторка даје исцрпну, прецизну анализу фразеолошког низа и јасан приказ односа црквеног и народног у празницима, наводећи да је за сваки од ових фразеологизама „потребно прецизирати на који се то народни или црквени празник мисли, лоцирајући га временски и подобније му одређујући карактеристике, како би се тек на основу потпуне слике могла објаснити фразеолошка мотивација“ (53). Интересантна је анализа претпоставке да и мак(ар) и кук и Тодор означавају исто демонско биће, односно његове хипостазе (51). Алогичне фразеологизме ауторка диференцира на „катаклизматични“ модел (*кад се река врати уз Јелењак*), модел „васкрсења“ (буг. *когато*

се вјрне бацата ми от гроба) и модел „воћеродног дрвећа“ (*кад на врди роди јрожђе, кад врба јабукама роди*). Како ауторка закључује „фразеологизми који представљају сва три модела са значењем ‘никад’ резултат [су] претпостављеног истоврсног фразеологизационог процеса“ (69). Фразеолошке јединице са значењем „одавно, одавнина“ класификоване су у две групе према динамичком или статичком аспектима означавања времена. Прва група разликује фразеологизме по типу оријентира: општи појам (*од кукувијека, од дабаземана*) или лично име (*од цара Шћейана, од сјарине Новака, од Кулина бана и добријех дана* и сл.). Трагањем за одговором на питање: „Постоје ли два Кулина?“, развијањем фразеолошког материјала долази се до подударана, тј. мешања бана Кулина као историјске личности (што јесте семантички провидно значење у изразу *од Кулина бана...*) и комедијаша (име фигуре) и куљена / кулина (јело). Пандани Кулиновом имену у фразеолошком значењу „врло стар“, „из давног времена“ јесу Адам и Христ (*јрије Адама, (још) од њре Христџа*), кључне личности јудео-хришћанске цивилизације.

У наредне три тематске целине разматрају се фразеолошке јединице с компонентама које су у вези са демонима, Богом и човеком, културолошко-хришћански гледано њихови садржаји говоре о добру, злу и о човековом месту, улози и односима између њих.

Претпоследње поглавље *О демонима* обухвата пет потпоглавља: *Унутрашња сјрана вејра* (100–118), *О Мари у срјској фразеолојији* (119–128), *Глува недеља* (129–137), *Зінајји у рої* (137–143) и *Мишолошка дића змијске љрироде* (144–166). Анализа фразеолошких јединица с компонентом ветар (*дијји љун вејра, имџи дивљи (луди) вејар у љави, ударијји у*

смућене већерове, криви већар, сви вје-
тѝри њим вију и сл.) показала је да је за
њихову мотивацију „релевантна специ-
фична семантичка транспозиција физич-
ких карактеристика ветра као стихије
или природне силе“ (100). Такође, фра-
зеолошки контекст јединица (*који тѝе (ia
и сл.) већар донесе, однео тѝе већар*), у
којима „ветар“ алтернира с „речју којом
се експлицитно означава ‘биће које је у
ветру’, а то је „ђаво“, јасно потврђује да
се ради о представи ветра као демон-
ске силе којом управља неко такво биће“
(116). У оквиру овог поглавља веома је
занимљиво упоређивање семантичких
садржаја основе Мара (од имена Мара
и хипокористика *Мара* и *Маре*), одно-
сно раслојавање тих садржаја на старији
слој који је у вези са Мартом, пролећним
обредом и Маром (бубамаром и њеним
зооморфним облицима) и на новији,
хришћански слој, који је везан за деу
Марију. При томе је наглашено да су за
фразеолошку анализу „важна оба аспекта
МАРЕ: сложени, амбиваленти паганске
бабе ... и благи, Богородичин“. Овај први
аспект осликава се не само у пролећним
ритуалима, већ је у вези и са пролећним
појављивањем змија, као и са именом које
се даје крави у неким крајевима, што се
потврђује паралелизмом основа *мар-* и
шар-, те лексемама с основом *крас-* (од
крес-). Рационализацијом митског садр-
жаја и детаљном анализом доминантног
антропоморфног назива за бубамару у
јужнословенским и источнословенским
језицима – *даба*, ауторка претпоставља:
„није ли природно у *марам*и препознати
тај стари женски кућни дух који борави
уз огњиште, и у њима видети овапло-
ћење демона ‘бапке Маре’“ (127), који има
важну улогу у свадбеном врачању, што
потврђује фразеолошки слој из више сло-
венских језика, а то је опет све повезано

с анализом израза *Јаком игу Мара и сва-
тѝови* и одговором на питање ко су „сва-
тови“. Демонска бића, као неизоставни
део културолошког наслеђа и човекових
представа о свету око њега (и далеко од
њега), оваплоћују се и у животињским
облицима – мишу и змији (*сабиѝи у
мишију рују, ѝије као смук*), док се као
обредни, магијски предмети за хватање
демонских бића појављују рог (*зѝнаѝи у
роѝ*) и тиквица/тестија – у неким каснијим
интерпретацијама и боца. Рог се иначе
користи у обредима против урока, а од
њега се праве и други предмети. Одатле
потиче значење фразеологизма *сабиѝи,
саѝераѝи у ѝиикву* – „надјачати, победити,
престрашити, ућуткати (кога)“. Још један
предмет се појављује у сличној улози, а
то је врећа (*завезаѝи у врећу*). Мешање
обредних обичаја у којима предмети
постају магични, а учесници демонска
бића и обичаја из свакодневног живота
са обичним животињама и предметима
мотивисало је ове фразеологизме „дајући
им значење ‘престрашити кога... сатеру-
јући га у сужен простор... чији је излаз
контролисан или се може надгледати...’
(144). У вези са мотивацијом фразеоло-
гизама *ѝијан као левча (гуѝа, клен, моѝка,
даска, секира, ѝускија, (мајка) земља* и
сл.) ауторка истиче да је „стању које се
приписује неком појму, а које је у основи
поређења и изражава се придевом (пијан),
приписује се асоцијативним путем слика
која одговара стању појма у функцији
другог поредбеног члана (као сликовита
представа)“ (159).

Последња, пета тематска целина бави
Богом и човеком, тј. човековим предста-
вама о Богу и у њој се углавном анализи-
рају фразеологизми који припадају тзв.
библијском низу, у овим случајевима они
су мотивисани предањем о стварању света
и човека (нпр. *зидаѝи / коваѝи лонце,*

йравийи / *йрадийи* / *лейийи* од *блайи* и сл.). Потцелине *Бої заийийи* и *Бої йравде* говоре о најпре новозаветном Богу заштитнику, а потом о старозаветном праведном Богу, с тим што је како то ауторка посебно и наглашава тешко раздвојити претхришћански од хришћанског слоја у случајевима где Бог не пружа заштиту већ кажњава. Семантичком анализом лексема „крило“ и „рука“ ауторка повезује њихова симболична значења „заклона, заштите“ са лексемама „плашт“ и „покрив“, и то преко секундарних значења лексема „крило“ као дела одеће, наглашавајући њихову важност кад је реч о Богу, Богородици и њиховим представницима на земљи, те да сви ти „одежни предмети који покривају део тела са већ развијеним значењем ‘заштите’, по правилу добијају исту симболичну вредност“ (181). Анализом семантичког развоја израза *видећеш ти своја доја* или *йказаћу ја йеди йвоја доја* осветљавају се два њихова актуелна значења: као претња – „искусићеш нешто непријатно, страдаћеш“ и као резигнација – „мирити се унапред с нечим непријатним“. Занимљиво је да *бийи вићен од доја* може значити и „бити кажњен“ и „бити награђен“. У потцелини која говори о страху анализирају се фразеолошка поређења са значењима „јако, много се бојати“ и „бежати пред ким (чим)“, која су према структурно-семантичким моделима диференцирана на три модела:

а) „ватрени“, у који спадају компаративни фразеологизми *дојайи се* (кога) као *(живе) вайре* и *дежайи* (од кога, чега) као *од вайре*. Овде спада и подмодел оличен у поређењу *дојайи се* (кога, чега) као *йрома*;

б) „епидемијски“, представљен изразима *дојайи се* (кога) као *кује* и *дежайи* (од кога) као *од кује* и њиховим синонимним формама у бугарском;

в) „магијско-религијски“ модел, који обухвата изразе *дојайи се која* (чега) као *враї йамјана*, *дежайи* (од кога, од чега) као *ђаво од крсїа* (*свеће, йамјана*) и сл.

Ауторка закључује да је страх од ватре ипак надживео све остале страхове остајући као „доминирајући афект страха“ (193).

Однос лепоте и среће, као и изражавање „лепог“ у телесном, али у духовном смислу предмет су научног разматрања у потпоглављу *О лейом*. Почев од семантички провидних поређења која уједно представљају и интернационалне културне стереотипе (*лей као анђео* и *лей као Бої*) ауторка проучава однос конотативног садржаја лексема „лепо“ и „добро“ (савршено). Надаље се анализирају поређења типа *лей као слика/йрилика/уйис*, али и синтагматски фразеологизам *слика и йрилика*. Претпоследње потпоглавље *О ружном* представља својеврсни антипод претходном делу *О лейом*, те анализира поредбене фразеологизме *ружан као ђаво/враї, ноћ/йоноћ, смрї, лојов, мајмун* и сл. У анализи фразеолошког корпуса посебну тешкоћу научницима представља тзв. раслојавање, разгртање слојева наталожених у национално-културној свести говорника једног језика, као што је номинација митског и хришћанског, на пример. То је ауторка студиозном и веома детаљном анализом (поткрепљеном и примерима из савремене књижевности) успешно извела до краја.

На крају књиге, пре садржаја, наведене су фразеолошке јединице из коришћеног фразеолошког материјала, класификоване према језицима, најпре словенским, а потом и несловенским.

Поред несумњиво значајног доприноса науци о језику, вредност ове књиге огледа се у изузетно богатој библиографији (преко 220 библиографских једи-

ница), као и у поменутом регистру фразеолошких јединица, који су важни извори не само лексиколозима, већ и славистима уопште. Можемо рећи да је пред нама изузетно репрезентативно дело српске и словенске фразеологије, самим тим и лексикологије, како по садржини, тако и по форми, по методологији и минуцио-

зној анализи. Остаје нам да закључимо да ауторкин темељан лингвокултуролошки приступ односу индивидуе и универзума у сфери језичког представља својеврстан пандан Бахтиновој концепцији „архитектоники људског света“.

Нађааша Вуловић (Београд)

365

Л. Я. Мещерякова, *Жанр жития в тверской литературе XVI–XVIII веков*. Тверь, 2009, стр. 119. – ISBN 978-5-7609-0512-3

Монографијом Л. Я. Мещерякове наставља се традиција изучавања „локалне“ књижевности, која, како и сама ауторка каже, постоји током целе историје развоја медијевистике као науке.

У веома добром уводу најпре су наведена досадашња достигнућа у области изучавања тврске житијне књижевности, а посебно и то који су и чији радови везани за житија светих: Ане Кашинске, Јефрема Новоторжског, Макарија Каљазинског, Нила Столобенског, Арсенија Тврског (5–9). Ауторка сматра да недостају историјско-књижевна истраживања ових житија и својом монографијом даје допринос истима, настојећи да одговори на питање: колико су појаве које се проналазе у текстовима житија у складу са принципима теорије књижевних формација – једне од основних категорија савремене медијевистике.

Читаоци се у уводу могу упознати и са основним терминима (канон, жанр) и поделама у медијевистици (епоха теоцентричног, антропоцентричног и егоцентричног мишљења; стваралачки методи), као и циљем стварања житија, што је све у

вези са изучавањем разних аспеката хагиографије (10–18). Посебно поглавље увода посвећено је типологији житијног приповедања, где се као кључни термин истиче *ийос*, тј. „било који елемент текста који се понавља, од посебне устаљене формуле до мотива, сижеа или идеје“ (18–20). Различити топови припадају различитим житијима (мученика, просветитеља, подвижника, светих жена) (20–24). Важна за ово истраживање је и подела хагиографије с обзиром на сферу употребе, њене жанровске модификације и стилистичке варијанте (24–25). Такође, битан је и тип познања у хришћанској култури, према коме постоје тзв. емпирици, гностици и мистици (25–26).

Након оваквог увода, следе два дела самог истраживања. Први се тиче ранијег периода: *Специфика реализации агиографического канона в памятниках тверской житийной литературы XVI–XVII вв.* У њему је ауторка анализирала примерке житија светитеља: Макарија Каљазинског, Арсенија Тврског и Јефрема Новоторжског (27–62). Други део истраживања бави се епохом новог времена: *Бытование*

Стил 2009

агиографическог канона в тверской агиографии в эпоху нового времени, на примерима житија св. Нила Столобенског, Ане Кашинске и епископа Арсенија (62–102). Свако од житија подробно је књижевно анализирано, а нарочито се ауторка задржала на местима у којима је присутно одступање од традиције у хагиографији. У неким житијима присутни су традиционални топоси, док у другима поједини нису. Такође, житија већином садрже особине више жанрова или епоха мишљења. Оно што је најспецифичније у сваком од житија истакнуто је у самим називима поглавља: *Сједињеност њаремијне и чешиминске традиције у Житију Макарија Каљазинског* (27–36), *Синтеза принципа синаксара и њиског егзегеза са сажетом биоса у Житију светитеља Арсенија Тверског* (36–52), *Одраз хагиографске традиције (житије-биос и традиција њаџеричког њриоведанја) у оквирима Житија њрејодобног Јефрема Новогорског* (52–62), *Житије Нила Столобенског <...>: између традиције и новогорског* (62–71), *Особине књижевности Новог времена у житију Ане Кашинске* (71–93) и *Прелом традиције хагиографског канона у књижевности XVIII века* (93–102).

У Закључку (102–106) ауторка истиче да заступа схватање према коме је „канон“ начин стварања уметничког садржаја у црквеној култури. При приписивању особина овог или оног текста одређеном жанровском канону у истраживању су узимане у обзир три узајамно повезане категорије поетике хагиографског текста: типолошки метод, принципи имитације и топоси који одговарају сваком од

ових принципа понаособ. Хагиограф се по правилу стара да одреди коме од већ познатих светитеља (*агиоџиј*) припада његов херој.

Закључци су следећи:

Што се тиче тврске житијне литературе првог периода (XVI–XVII век), у њој се одражава оријентација на одређени читалачки аудиторијум – образовано монаштво. Размотрени текстови имају разноврсну структуру из више нивоа. У њима се спајају типолошка егзегеза, алегоричка амплификација, обратна типологија и др.

Проучавање житија из XVIII века довело је до закључка да ови текстови истовремено и чувају канон у својој структури, али заједно с тим садрже и сведочанства о вођењу рачуна о књижевном укусу и естетичким тенденцијама новог времена. Карактер дела одређује се утицајем општих закономерности историјско-књижевног процеса, а такође и карактером погледа на свет аутора и читаоца.

Општи закључак о тврској хагиографији целог овог периода јесте да не постоји линеарна тенденција у развоју жанра. У оквиру једног текста има особина различитих књижевних формација. У истој епоси могу бити присутне различите жанровске модификације.

На крају, сматрамо веома драгоценим и обиман (206) списак литературе, подељен у четири целине: *Извори; Монографије, дисертације, ауторереферати; Радови о даљој теми истраживања и Речници, енциклопедије* (107–119).

Руџица Бајић (Београд)

Иво Поспишил, главный редактор журнала „Новая русистика“ и новая русистика на пороге 21 века

В Брно в Институте славистики Философского факультета Университета им. Масарика Чешская Ассоциация Славистов издает с 2008 г. новый периодический журнал „Новая русистика“. Он задуман мною в тот год, когда перестал издаваться журнал *Československá rusistika*, членом редколлегии которого я был с января по декабрь 1990 года, т. е. до „кончины“ упомянутого журнала.

В течение 90-х годов 20 века, после развала Чехословакии, когда чешская и словацкая русистики организационно и методологически вошли в русло чешской и словацкой славистики в широком понимании, вопрос о русистике, хотя и не потерял актуальности, но все же не стоял на переднем плане. Только позже, примерно с конца 90-х годов, когда постепенно осознавалось, что русистика в мировом масштабе как ведущая, доминантная часть славистики имеет свою специфику, заслуживающую поддержки и особой трибуны, именно тогда вопрос об основании русистического журнала стоял особо остро.

Как основателю журнала и его главному редактору мне придется опираться на традиции чешской славистики и русистики, сформировавшиеся прежде всего на страницах журналов *Slavia* (с самого начала до конца 2004 г.) и *Československá rusistika* (в его лучшие годы, связанные с упомянутым десятилетием и некоторыми моментами 80-х годов 20 века).

Чтобы не очутиться в сети периферийных споров, было принято решение о названии нового журнала вышеприведенным образом. Чехословакия перестала существовать не по нашей вине – это

объективный факт. Поэтому необходимо раздвинуть рамки бывшей чехословацкой русистики в центральноевропейском направлении. Русистика и ее дисциплины должны быть новыми в смысле изменений, но одновременно и в смысле определенной преемственности; они будут уважать традиции и ценности, будут двигаться по своему собственному пути, с учетом следующего „Десятословия“:

1) „Новая русистика“ – это международный научный журнал, исходящий из традиций европейской мысли о языке и литературе, базирующийся на морфологических и структурных методах, а также и разнообразных постструктуралистских, коммуникативных, рецепционных и антропологических концепциях и приемах.

2) „Новая русистика“ будет поддерживать тесную связь филологических и других гуманитарных и социальных наук в рамках ареальной филологии.

3) „Новая русистика“ будет стараться культивировать дискуссии о методологических вопросах современного языкознания и литературоведения и, прежде всего, русистского языкознания и литературоведения.

4) „Новая русистика“ будет открывать новые исследовательские горизонты, освещая темы и проблемы русистики в широком понимании, а также в форме специальных тематических номеров.

5) „Новая русистика“ будет открыта русистам разных методологических установок, но прежде всего, стараясь сохранить, развивать и обогащать филологическое ядро русистских исследований, будет поддерживать свое методологиче-

367

ское направление, предлагающее синтез чисто филологических и других научных методов и приемов.

6) „Новая русистика“ будет укреплять международное сотрудничество русистов и связи с чешскими, словацкими и другими институтами и институциями, способствуя организации семинаров, конференций, симпозиумов и совещаний по проблемам русистики и ее отдельных специальностей.

7) „Новая русистика“ будет стараться вносить свой вклад в развитие отдельных лингвистических и литературоведческих дисциплин, исходя из чешской традиции сопоставительного и сравнительного изучения языка и литературы.

8) „Новая русистика“ будет заниматься и проблемами методики и обучения русскому языку и литературе на научном уровне в соответствии с развитием лингвистической и литературоведческой методологии и институциональной базы, главным образом в университетах.

9) „Новая русистика“ представляет собой не генерационный, не групповой, а межгенерационный, открытый журнал,

задачей которого является сплотить научную деятельность старшего и младшего поколения ученых, а тем самым обеспечить методологическую, гносеологическую и аксиологическую преемственность.

10) „Новая русистика“ будет стараться усиливать общественную позицию русистики в международном, европейском, центральноевропейском и чешско-словацком контекстах и исследовать новые этно-психо-социальные процессы, выходящие за пределы филологической и ареальной русистики, в том числе проблему культурной интеграции русскоязычных иммигрантов на территории Центральной Европы и взаимные связи Центральной Европы (прежде всего в ее чешской и словацкой частях) и России. Исполнительным редактором журнала являются Йосеф Шаур.

Контакты:

Ivo Pospisil@phil.muni.cz

Josef.Saur@centrum.cz

Ivo Pospíšil (Brno)